

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Vår saksbehandler
Amund Johnsrud, Sigrun Pettersborg, Marte Gustad
Iversen
[Click here to enter text.](#)

Vår dato
25.03.2021

Deres dato
18.12.2020

Vår referanse
20/00991-2

Deres referanse
20/6731-1

NOU 2020:15 Det handler om Norge. Høringsvar fra Norges Bondelag

Norges Bondelag er fornøyd med at distriktpolitikk nå er kommet høyere på den politiske dagsorden. To viktige offentlige utredninger om distriktpolitikk er lagt fram og bidrar med faggrunnlag og perspektiv som er relevante for den videre politikktutforminga

Det er hensiktsmessig å se oppfølginga av Demografiutvalget i nær sammenheng med oppfølginga av både NOU 2020:12 *Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn* (Distriktsnæringsutvalget) som var på høring tidligere i vinter, og videre med Ungdommens distriktspanel, som legger fram sine forslag for regjeringa i løpet av våren

Norges Bondelag vil gi anerkjennelse til det arbeidet utvalget har gjort med å analysere hvordan den demografiske utviklinga påvirker handlingsrommet for samfunnsutvikling i distrikta og levekåra til dem som bor eller ønsker å bo der. Vi er enige i at de tre demografiutfordringene som er identifisert: Befolkningsnedgang, aldring og spredt bosetting er en realitet i dag. Måten en håndterer disse utfordringene på blir trolig avgjørende for hvorvidt en lykkes, også for framtida, med å lage bærekraftige lokalsamfunn i de delene av landet som den framlagte utredninga fokuserer på.

Landbrukets rolle

Utvalget skisserer tre scenarioer som alternative beskrivelser av et framtidig distrikts-Norge:

- 1) Et godt og vakkert gamlehjem
- 2) Velfungerende distriktsbyer med uttynna omland
- 3) Levende deler av et større norsk mangfold.

Både i utredninga og for oss i Norges Bondelag framstår det siste scenarioet som det mest attraktive alternativet. Muligheten for å realisere dette alternativet for flest mulig lokalsamfunn i distrikta avhenger i stor grad av om de lykkes med å utvikle sitt eget særpreg og bruke lokale fortrinn og ressurser. Dette avhenger både av kreativiteten i lokalsamfunnet og hvilke rammevilkår som settes av de sentrale myndighetene

I mange av de aktuelle lokalsamfunna har landbruket ei nøkkelrolle i det å bruke lokale ressurser som grunnlag for verdiskaping, og den rolla ønsker næringa ha også i framtida. Et aktivt landbruk

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Postboks 9354 Grønland, 0135 OSLO, Tlf: 22 05 45 00
Besøksadresse: Landbrukets Hus, Hollendergata 5, 0190 OSLO
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
bondelaget@bondelaget.no, www.bondelaget.no

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr.: 939678670

over hele landet skaper grunnlag for næringsutvikling og vekst i distrikts-Norge. De landbruksbaserte verdikjedene knytta til jordbruk, skogbruk og reindrift er blant de få komplette verdikjedene i fastlands-Norge, og med ei tydelig regional forankring.

Primærlandbruket med i underkant av 40 000 årsverk knytta til norske gardsbruk, skaper store ringvirkninger. Næringsmiddelindustrien er Norges nest største industrisektor, hvor kjøttindustrien aleine sysselsetter flere enn fiskeindustrien. Totalt er det sysselsatt ca. 50 000 i den innenlandske næringsmiddelindustrien, som har en desentralisert struktur og betyr svært mye i mange lokalsamfunn.

Landbruksnæringa er derfor svært vesentlig for næringsutvikling og sysselsetting i distrikts-Norge, både direkte og indirekte og spesielt i de produksjonstunge områda. Men landbruket og næringsutøverne har i tillegg ei avgjørende rolle å spille for arealforvaltninga i *hele* landet, til dels uavhengig av produksjonsvolumet og omfanget av sysselsettinga som næringa har på stedet. I en fornya distriktspolitikk må begge disse elementa legges tilstrekkelig vekt på. Landbruket og næringsutøverne må gis rammevilkår som sikrer en økt verdiskaping, samtidig må det legges til rette for ei arealforvaltning som ivaretar landskapsverdiene for lokalsamfunnet. Nøkkelfaktorer her mener vi er å stimulere det lokale eierskapet, og å videreutvikle et lovverk som hensyntar både vern og en tidstilpassa bruk av areala.

Om forslag og tiltak i NOUen

Infrastruktur

Gjennom det siste året med restriksjoner har vi sett hvilken nytte vi kan ha av digitalisering. Dette gir anledning både til å jobbe fra stedet man bor og å ta med seg jobben til stedet man vil bo – uavhengig av geografi. Det gir også anledning til kompetanseutvikling og deltaking i prosjekter/organisasjonsliv som tidligere har medført en reiseaktivitet ikke alle kan gjennomføre. For å utnytte disse mulighetene er breiband overalt og med tilfredsstillende kapasitet det aller viktigste. Dette peker også utvalget på, digital infrastruktur er alfa og omega både for arbeidsliv, næringsvirksomhet og fritid over hele landet.

Distriktsutvalget trekker videre fram samferdselstiltak som bedre veger også mellom tunnelene, ferger som del av vegnettet, bedre og billigere flyreiser. Dette er også virkemidler som legger til rette for at næringsliv og arbeidsliv i distrikta skal ha gode vilkår.

Kapitaltilgang.

Bolig- og eiendomsverdier har over tid utvikla seg ulikt i sentrale strøk og i de typiske distrikta. Dette bidrar slik utvalget peker på en «innlåsingseffekt» som kan gjøre det mindre attraktivt både å investere og å bo i distrikts-Norge. Det påvirker også kredittilgang for næringsdrivende og boliglånskunder, når panteverdien er lavere i utkantene. For å redusere ulempene det medfører må reguleringer åpne opp for mindre krav til sikkerhet ved utlån i disse områdene, og anledning til å se mer på lønnsomheten/betalingsvnen i virksomheten enn panteverdien.

Innføringen av Kapitalkravsforordningen fra 2020 har medført at finansiering av helt normale boligutviklingsprosjekter regnes som «spekulativ investering i fast eiendom», og bankene skal risiko-vekta disse med 150 %. Dette går særlig ut over boligutvikling i næringsssvake områder, og kommer i tillegg til allerede eksisterende utfordringer i distrikta.

Et verktøy for å sikre investeringsmidler til områder med lavere pantegrundlag kan være et mer tydelig oppdrag til Innovasjon Norge om å bidra til distriktsutbygging/-utvikling. For landbruket vil toppfinansiering av investeringer i områder der panteverdien er lav være et viktig tiltak.

Utdanning

NOUen viser at yrkesfaga er spesielt viktig for distrikta, dette tilsier en økt satsing på yrkesfag både i videregående, og ikke minst på fagskolene. Siden fagskolene er praksisnære og yrkesretta har de stort potensiale for samarbeid med lokalt næringsliv, og de kan, på samme måte som

distriktshøgskolene, inngå i kunnskapsklynger som virker attraktivt på potensielle arbeidstakere. Den desentraliserte landbruksutdanninga og tilbudet om voksenopplæring innen landbruk kan gjøres enda mer fleksibelt gjennom digitalisering av læremidler kombinert med nettbasert undervisning.

På videregående nivå kan små yrkesfaglige utdanninger som naturbruk og restaurant- og matfag bli sårbare. For mange 16-åringer vil stor avstand til studiestedet fort bli en terskel som gjør at de heller velger noe annet. Det er derfor viktig at disse studietilbudene ikke rasjonaliseres bort på grunn av lave søkertall. Yrkene de utdanner til er nemlig avgjørende for verdiskapning og arbeidsplasser over hele landet. For yrkesfaglige linjer med fagbrev som sluttkompetanse er det selvfølgelig også avgjørende med et lokalt næringsliv med kapasitet til å ta imot lærlinger.

For å sikre mulighet til høyere utdanning og livslang læring også i distrikta må de høyere utdanningsinstitusjonene få et ansvar for å ha fleksible, lokale tilbud i sin region. Dette inkluderer praksisplasser for helsefagstudenter og andre aktuelle i distriktskommunene. Det er viktig å sikre et grønt utdanningstilbud, både innenfor miljø, energi, teknologi og økonomi, men også innenfor de tradisjonelle landbruksfagene. Det bør være stort potensiale for høykompetente grønne arbeidsplasser knytta til forvaltning av naturressursene i distrikta. Staten må ta et særlig ansvar for å sikre små, men viktige studietilbud, som f.eks. plantevitenskap og skogfag, slik at vi har tilstrekkelig med fagfolk med kunnskap om norske forhold.

Trenden med en stadig mer internasjonalt forskningssektor har også frikopla forskningsinstitusjoner, som jo ofte er utdanningsinstitusjoner, fra norske problemstillinger. Gjennom å vri forskning og utdanning mot Norge gjøres utdannings- og forskningsinstitusjoner ansvarlige og for utviklinga i Norge. Her er landbruket store behov for forskning og utvikling et godt eksempel, gode klimatiltak og plante- og dyremateriale tilpassa norske utfordringer må utvikles under norske forhold.

Offentlige innkjøp

Utredninga peker på behovet for å bryte med en statlig anskaffelsespolitikk som virker sentraliserende, i og med at kontraktene er så store at mange små og mellomstore bedrifter ekskluderes fra å konkurrere om dem. Innenfor landbruket gjelder dette for eksempel gardsbruk som driver med Inn på tunet eller med lokalmat.

I mange tilfeller vil de små og mellomstore bedriftene som er aktuelle også være lokalisert i regionen der markedet er, derfor er det viktig å gjøre særlige tiltak som setter disse i stand til å konkurrere om leveranser til det offentlige. Dette kan skje ved å dele opp anbud og senke terskelverdier. Kommunene bør også få styrka sin innkjøpskompetanse for å se mulighetene for å tilrettelegge for mer lokalt innkjøp av varer og tjenester.

Forsøkspakke

Utvalget mener det er et stort behov for nytenkning i distriktpolitikken, og foreslår utprøving av nye tiltak med påfølgende evaluering. Tiltakene de foreslår i en slik utprøvingsspakke er gratis barnehage/SFO, begrenset førerkort for 16-åringer, skattefritak for utleieboliger, saneringsstøtte og desentraliserte enheter i statlig virksomhet.

Når det gjelder saneringsstøtta, som skal «motvirke fysisk forslumming», er en tilsvarende ordning for vedlikehold et mer konstruktivt forslag. Vern gjennom bruk er en mer bærekraftig løsning enn bruk og kast. Utover det krever situasjonen slik utvalget beskriver det, nettopp nye virkemidler fordi vi står i en annen utfordring enn da dagens politikk blei utforma. En tiltakspakke slik utvalget foreslår kan være et godt sted å begynne, med mulighet for både lokale tilpasninger og erfaringer undervegs.

Det er neppe *ett* tiltak som kan sikre et fortsatt levende og attraktivt distrikts-Norge framover, men summen av flere virkemidler og en politikk som tar på alvor ønsket om «levende deler av et større norsk mangfold.» Det krever at det legges til rette både for solid næringsvirksomhet og et godt liv over hele landet.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Sigrid Hjørnegård

Sigrun Pettersborg